

Ο ΘΕΑΤΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΗΘΙΚΟΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ,
ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΘΕΤΙΚΟΝ.

Ἀριθμὸς 13. Περίοδος πρώτη. Τῆ 13 Μαΐου 1837.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ). (1)

Ἡ κοινωνικὴ αὕτη ὑπόθεσις ὑπάγεται εἰς τὴν ὕλην τῶν τεχνολογικῶν δοκιμῶν μας ἐκ τῆς φύσεώς της αὐτῆς, διότι καὶ φιλολογικὴ, καὶ ἠθικὴ, καὶ θεσμοθετικὴ, ἔτι δὲ καὶ οἰκονομικὴ εἶνε οὗτω λοιπὸν θεωροῦντες τὴν, θέλομεν γράψῃ τὰς παρατηρήσεις μας, καὶ ὄχι πολιτικῶς. Δὲν εἴμεθα πολιτικοὶ οἱ ἀνάξιοι, καὶ οὔτε πεντακισχιλίας δραχμὰς νὰ καταβάλωμεν ἔχομεν, διὰ ν' ἀποκτήσωμεν, ἢ μᾶλλον ν' ἀγοράσωμεν τὸκοινωνικὸν ἐκεῖνο δικαίωμα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πολιτικῶς λέγειν, οὔτε μὲ τοὺς εἰσαγγελεῖς καὶ δικαστὰς θέλομεν νὰ μαλώσωμεν, ἀνδρας φίλους, καὶ Ἕλληνας ἀγαθοὺς.

Τὴν πρώτην ἐκδοσιν τοῦ (Πανεπιστημίου), γενομένην μὲ ἐνθουσιώδη τινὰ, ἐξαφνικὴν, καὶ ἀκράτητον ὄρμην ἐν ᾧ ὁ Βασιλεὺς κατέπλεε πρὸς τὰ παρὰ τὴν ἑλλάδα, ἠκολούθησεν ἡ δευτέρα ἐκδοσις περὶ ἧς ἐνταῦθα γίνεταί λόγος. Δὲν χρονοτριβοῦμεν συγκρίνοντες τὸ νέον σύγγραμμα πρὸς τὸ πρῶτον, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸ θέλομεν τὸ ἐξετάσει. Εἶνε βέβαιον ὅτι οἱ διοικοῦντες τὰ τῆς ἑλλάδος πρὸ τεσσάρων ἡδὲ ἐτῶν, ἔσφαλαν μεγάλως, μὴ προπαρασκευάσαντες διὰ τὴν ποροῦσαν ἐποχὴν οὔτε διδασκάλους (Πανεπιστημίου), οὔτε μαθητὰς, οὔτε οἰκοδομὰς, οὔτε βιβλιοθήκας, οὔτε ἄλλας συλλογὰς. ὅθεν σήμερον ἐκ τοῦ προχείρου μετεωριζόμενοι εἰς τὰ ὑψηλὰ, ἀποροῦμεν καὶ τὴν λέξιν (Πανεπιστήμιον) ποῦ νὰ κολλήσωμεν, καὶ τὸ πρᾶγμα πῶς νὰ κινήσωμεν, ἀφ' οὗ μᾶς ἐξέφυγον καὶ οἱ πόροι καὶ ὁ τιμιώτατος χρόνος. Ἀλλ' ἴσως πρέπει νὰ παρηγορηθῶμεν λέγοντες ὅτι πάντοτε εἶνε καιρὸς διὰ τὰ καλὰ, ὅτι συνήθως κἀνὲν καλὸν δὲν προκύπτει ἀμέσως τέλειον καὶ ἀνελλιπές, ὅτι ἀρχὴ ἡμῖν παντὸς, ὅτι προτιμότερον εἶνε νὰ βαδίζωμεν καὶ χωλαίνοντες παρα νὰ μὴ βαδίζωμεν διόλου, προτιμότερον νὰ βαδίζωμεν εὐθὺς διὰ τῆς κεφαλῆς ὡς θαυμασιοὶ κυβιστητῆρες, παρα διὰ τῶν ποδῶν, ἐχόντων κεφαλὴν ἡγεμόνα καὶ κοσμητὰ ἀξιοχρεῶν.

(1) Συμφέρον ἔχρινάμεν νὰ κλείσωμεν πρὸς τὸ παρὸν τὴν λέξιν Πανεπιστήμιον ἐντὸς δύο κατανθητικῶν, ὡς εἰς καθαρσιν.

ἔτι πρὸς καὶ κωμικῶν εἰρημίας τοῦ ἐπὶ
13 ἀπὸ Κωνσταντίνου.

Ταῦτα τοῦλάχιστον εἶπαν καὶ ἔγραψαν οἱ, τε συστήσαντες τὸ (Πανεπιστήμιον), καὶ οἱ ἐγκαινιάσαντες αὐτὸ διὰ τσοῦ- τῶν καὶ τοιοῦτων πανηγυρικῶν λόγων ἡμεῖς δὲ πειθόμεθα εἰς τοὺς πολιτικωτέρους καὶ σοφωτέρους ἡμῶν ὡς πρὸς τὰ τοῦ καιροῦ τῆς *πανεπιστημοικῆς* θεσμοθεσίας.

Λαμβάνοντες ἤδη ἀνά χεῖρας τὰ δύο περὶ ταύτης δια- τάγματα, τὰ ἐν τῷ 16 ἀριθμῷ τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερ- νήσεως, ζητοῦμεν νὰ μάθωμεν τί ἄρα καὶ λέγουσιν ἢ νοοῦ- σιν ἢ διατάττουσι. Τί τὸ *Πανεπιστήμιον*; Μετάφρασις ἴσως τοῦ *Universitas*; Ἀλλὰ διὰ τί, ὦ μακάριοι, μεταφράζετε αἰωνίως τὰ ξενικὰ διὰ παραξένων ἑλληνισμῶν, πρὶν ἐρευ- νήσῃτε ἂν ἔχη ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα λέξεις ἀντιστοιχοῦσας, καὶ σημαίνουσας τὰ αὐτὰ ἢ ἀνάλογα; Ἔως πότε μὲ τὸν πρόχειρον τοῦτον καὶ ἀπερίσκεπτον καὶ κατὰπτωχον πλοῦτον καταισχύνετε τὴν φωνὴν τῶν θεῶν; Ἐπειτα οὔτε μὲ ὑμᾶς οὔτε μεταξύ των συμφωνοῦσι περὶ τοῦτου οἱ κατήγηται αὐτοὶ τοῦ (Πανεπιστημίου,) εἰπόντες εἰς τοὺς λόγους των οἱ μὲν τοῦτο, οἱ δὲ *Ἀκαδημία*, οἱ δὲ *Παρθδοκῆριον*. Πανδιδακτῆριον. Ὑπέρευγε! Διὰ μὲν τοῦ διδασκῆριον ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα νοεῖ ἀπόδειξιν, ὑμεῖς δὲ τί διὰ τοῦ *Παρ- δοκῆριον*; *Παραπόδειξιν* ἴσως! . . . Ἄρα ζητητέα, καὶ πάλιν ζητητέα ἡ προσήκουσα λέξις. Δὲν ἔχομεν τὸ ἑλληνι- κώτατον *Διδασκαλεῖον*; ὅθεν καὶ *Παρθδοκῆριον*; (*Uni- versitas scientiarum et litterarum*). Ἄν τοῦτο δὲν σᾶς ἀρέσκη. πῶς ὄχι τὸ περιληπτικώτατον *Μουσεῖον* τῆς Ἀλεξανδρείας (*Μουσῶν καταγωγίον*), ὅπου πᾶσα μὲν πο- λυμάθεια ἠσκαίτο καὶ ἐδιδάσκετο, πᾶσα δὲ ἐπιστήμης ὕλη συναπέκειτο πάμμουσος θησαυρὸς, καὶ διετρέφοντο ἐγκά- τοικαι οἱ φιλοσοφούντες (*Universitas magistrorum et scholarium*; ἢ φοβεῖσθε τοῦ Φλιασίου Τίμωνος τοὺς σίλλους (1); Ἄλλ' ὑμεῖς δύνασθε ν' ἀποφύγητε τὰς καταχρήσεις τῆς γλωσσαλγίας, ἔχοντες καὶ προσβύτερα καὶ νεαρώτερα παρα- δείγματα σωφροσύνης καὶ ἐμβριθείας. Τὴν λέξιν *Μουσεῖον* νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐπὶ τῆς παλαιᾶς καὶ κυρίας αὐτῆς ση- μασίας καὶ ἐπὶ πραγμάτων σχεδὸν τῶν αὐτῶν, δὲν μᾶς ἐμ- ποδίζει ἢ ἀλλοιοτέρα καὶ ἀπιστοτέρα χρῆσις αὐτῆς παρὰ τοῖς ἑσπερίοις Εὐρωπαίοις, οἵτινες ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἑδανεί- σθησαν· διότι τὸν τόπον ἐν ᾧ ἀποτίθενται τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων μνημείων, *Μουσεῖον* ἐξ ἀνάγκης παρ' ἐκεῖνοις ὀνομα-

(1) Ἴδε Ἀθήναιον, βιβ. α. κεφ. 41.

ζόμενον, *δυνάμεθα* ἡμεῖς νὰ καλέσωμεν ἄλλως, οἷον *ἀρχαιο- θήκη*, ἢ τι τοιοῦτο, ὡς λέγομεν καὶ *πινακοθήκη*, *σιτοθή- κη*, *σκευοθήκη*, κτλ.

Προλογίζει δὲ τὸ α. διάταγμα ὡς ἐφεξῆς. «Ἐδιστασα- μεν νὰ ἀφήσωμεν ἀμετάβλητον τὸ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μας ἐκδο- θέν διάταγμα. . . περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ ὁ- ποῖον θέλωμεν νὰ στερεωθῇ καὶ νὰ ἐπικυρώσωμεν, ὡς καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ περιεχομένους διορισμοὺς τῶν διδασκάλων, προσκαλέσαντες τὴν Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως νὰ μᾶς ἀναφέρῃ κατ' ἐπανάληψιν περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως. Εἰς τὴν ἀναφορὰν αὐτὴν, καὶ εἰς τὸ ἐπισημημένον μετ' αὐτῆς σχέδιον ὀργανικοῦ διατάγμα- τος περὶ τοῦ συστηθησομένου Πανεπιστημίου, παρετηρήσαμεν ἡδέως τὴν σπουδὴν περὶ τῆς θεμελιώσεως τοῦ ἀνωτάτου τού- του παιδευτηρίου τοιοτοτρόπως, ὥστε νὰ ἐμπορῆσῃ νὰ τε- λειοποιηθῇ κατὰ τὰς πραγματικὰς χρεῖας τοῦ βασιλείου μᾶς βαθμηδὸν, ἐπιδίδον συγχρόνως μὲ τὰ ὑποβεβηκότα εἰς αὐτὸ διδασκαλεῖα, καὶ ὠφελούμενον ἀπὸ τὴν πείραν τὴν πηγά- ζουσιν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξίνου αὐτῆν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφύγω- μεν μετ' ἐπιμελείας ὅλους τοὺς ὀρισμοὺς οἱ ὅποιοι ἐμπο- ροῦσαν νὰ προξενήσουν βλάβην εἰς τὴν ἐλευθέραν ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νέου παιδευτηρίου τούτου, ἐκρίναμεν ὀρθὸν, (ἢ) ἐκεῖνα μόνον τὰ μέρη τοῦ νέου σχεδίου νὰ ἐπικυρώσωμεν, τὰ ὅποια εἶναι κατὰλληλα νὰ δημοσιευθῶσιν ὡς προσωρινὸς κανονισμὸς, ὅθεν καὶ ἐξεδώκαμεν διὰ τοῦτο σήμερον ἓνα τοι- οῦτον, κτλ.»

Ὡ ποῖα *Πανεπιστήμιος* λόγου συνθήκη! Ποῖα λογικὴ δύ- ναμις συγγραφῆς! Ποῖος εἰρμὸς καὶ τάξις ἰδεῶν! Ποῖα φρά- σεως σαφήνεια, αὐτάρκεια, καὶ χάρις! Ὡ ποῖος ἑλληνισμὸς!

Εἰσὶ καὶ ἐν Μούσῃσιν ἐριννύες! . . . .

Τίς ἤθελε πιστεύσῃ ὅτι ἡ ἀναγεννωμένη Ἑλλάς διαπαιδα- γωγεῖται καὶ πολιτεύεται διὰ τοιαύτης στρεβλογλωσσίας; Τίνες ἄλλοι ἐν μὴ Γότθων *χαρακτικῶν* χεῖρες ἠδύναντο νὰ ρίψωσιν ἐν μέσῳ μᾶς τοιαῦτα ἐκτρόματα ἑλληνισμοῦ, τοι- αῦτα πρᾶλογισμοῦ ἄγῃ, βυρσοδεψοῦντα καὶ φρένας καὶ ἀκοᾶς, ἀνήκουστα, ἄγευστα εἰς τὴν γῆν ταύτην; *Ἐδιστασα- μεν* νὰ ἀφήσωμεν ἀμετάβλητον! Τί δηλοῖ; *Ἡβελήσαμεν* δὲν ἠβελήσαμεν, ἄρα ἀπεφασίσσαμεν νὰ μὴν ἀφήσωμεν; Ὡς καὶ τοὺς διορισμοὺς, ποῦ ἀποδίδεται; Κατὰ μὲν τὴν τά- ξιν τῆς περιόδου, εἰς τὸ ἐπικυρώσωμεν, καὶ τότε τί φρικτὴ ἀνακολουθία, ἐπειδὴ πρόκειται λόγος περὶ μεταβολῆς; Προσ-

ἰδὲ οὗτοι μαθηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἄρχοντες ἐπὶ τῇ ἐπι-
— • ἐπισημῶν τῆς ἐπι-

καλέσαντες, μετοχή ἄγροικος, ἀντί, ὅθεν ἐπροσκαλέσαμεν. Νὰ μᾶς ἀναφέρῃ κατ' ἐπαράληψιν! Διὰ τί; Δὲν ἤρκει ἄπαξ; ἢ τὸ κατ' ἐπαράληψιν ἀναφέρεται εἰς τὸ προσκαλέσαντες; Ἀλλὰ πῶς ἐξωρίσθη τόσον ὀπίσω; Ἐπειτα τί ὠφελεῖ τὴν διήγησιν ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων πρὸς τοὺς σπεύδοντας ἢ ἀκούσῃ τὴν ἔκθεσιν καὶ οὐσίαν τοῦ διατάγματος; Τὸ ἐπισυνημμένον μετ' αὐτῆς σφέδιον! Πίς χρεία τοῦ μετ' αὐτῆς; Περὶ τοῦ συστηθησομένου πανεπιστημίου, καὶ ἀμέσως τοῦ ἀνωτάτου τούτου παιδευτηρίου, ποία πινυγρὰ καὶ τραχύτυπος παλιλλογία! Περὶ τῆς θεμελιώσεως τοιουτοτρόπως ὥστε, πῶς βάρβαρος κορακισμός! Ὁφελούμενον ἀπὸ τὴν πείσαν, καὶ ὁμοῦ, τὸ ἀπὸ παρῆς παρεξάνθημα τὴν πηγάζουσαν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν του αὐτῆν. Ἀλλὰ διὰ τὰ ἀποφύγωμεν μετ' ἐπιμελείας ὅλου τοὺς ὀρισμοὺς οἱ ὅποιοι ἐμποροῦσαν τὰ προεξηγήσων βλάβην εἰς τὴν ἐλευθέραν ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν, τότε ποῦ μένει τὸ προηγούμενον παρετηρήσαμεν ἠδῶς; Ὅθεν καὶ ἐξεδώκαμεν διὰ τοῦτο σημερον ἓνα τοιοῦτον (κατορισμόν) διὰ τοῦτο ἓνα τοιοῦτον! Ποία καταχθόνιος ἀρμονία! Ποῖος χασμωμένου αἰθίοπος τραυλισμός!

Ἐκ τούτου τοῦ προομίου γνωρίζονται καὶ τὰ λοιπὰ. « Προσδιορίζοντες τὴν ἐναρξιν τοῦ πανεπιστημίου... θέλομεν ὅτι ἐκείναι μόνον αἱ καλέδραι κατὰ τὸ παρὸν νὰ ἀνοίξωσιν, αἱ ὅποια εἰς τὴν ἐναρξιν τοῦ νέου παιδευτηρίου ἀπαιτοῦνται ἀπὸ τὴν παροῦσαν χρείαν, κτλ. » ἐναρξιν καὶ ἐναρξιν, ὅτι νὰ, κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἀπὸ τὴν παροῦσαν χρείαν.

Ἰδοὺ καὶ ὁ χορὸς τῶν τακτικῶν, ἐκτάκτων, καὶ ἐπιτιμίων καθηγητῶν! Ὀλολύζει ἢ δικαιοσύνη, ὀλολύζει ὀνοῦς, ὀλολύζει ἢ γλῶσσα, πρὸς τῶν τάξεων, τῶν ἔργων, καὶ τῶν ἀντιμισθιῶν τὴν διανομὴν, πρὸς τῶν λέξεων τὴν ἄσωτον καὶ αὐτογνωμῶνα χρῆσιν. « Ἐπιτίμιος, λέγει ἢ γλῶσσα, ὁ εἰς τιμὴν διδόμενος (ματιεμὸς, στέφανος, κτλ.) Ἐπιτίμιον, λέγει ὁ Ἠσύχιος, πρόστιμον, τιμωρία. Ἐπιτίμιος, πλούσιος, τιμωρὸς, τιμητός. » Μὲ ποίαν ἀπὸ ταύτας τὰς σημασίας ἐφιλοδῶρησαν τοὺς καθηγητὰς οἱ Γότθοι, ἢ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Γραμματείας ἢ πθηκοσυμβουλίας; Ὑπάρχουσιν ἄρα καὶ καθηγηταὶ μὴ τιμητοί;

Πρώτη ἢ Θεολογικὴ Σχολή. Τοῦτο καλῶς. « Τὴν Θεοῦ ἄρχεσθαι. » Ἀλλ' ἐδῶ λείπει τὸ κάλλιστον καὶ σφώτατον τῆς Ἑλλάδος διδασκαλικὸν στόμα. Τιμῶμεν δὲ καὶ τὸν Κ. Φαρμακίδην, ὅστις διορίαν ἐξήτησεν, ἄς ἀλούμεν, ἔτους

ἐνὸς διὰ τὰ προπαρασκευασθῆ, ἐμφρόνως ἀποφυγῶν τὴν ἀσύντακτον τῶν ἀκροτάτων διδασκαλίαν.

Πόθεν νομικὸς ὁ κλάδος τῆς δημοσίου (γράφε, κοινωνικῆς ἢ πολιτικῆς) οἰκονομίας; Νέος καὶ παράδοξος καταλογισμός!

Τί ἐστὶν εἰδικὴ παθολογία; Ἄν ἢ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τί ὄχι καὶ εἰδικὴ ἀνατομία καὶ φυσιολογία; Ἄν εἰς ταῦτα περιττὸν τὸ εἰδικὴ ὡς ὑπονοούμενον, πῶς ἀναγκαῖον εἰς τὸ παθολογία; Τί δὲ ἐστὶν ἰατρικὴ θεραπεία; Μήπως ἐπὶ ἰατρῶν ὑπάρχει καὶ θεραπεία ἀνάτρος; Πάλιν, τὸ μὲν προλύτης γνωρίζομεν, τὸ δὲ πρόλυτος, ἀπονεμόμενον εἰς τὸν Κ. Ράσσον, τί ἰδικίτερον σημαίνει; Πῶς δὲ καὶ τόσοι ἄλλοι τῶν διορισθέντων καθηγητῶν, ὄντες προλύται, δὲν ἐπονομάζονται;

Καὶ διὰ τὴν φυσικὴν δὲν εἶχομεν ὁμογενεῖς νὰ ταχθῶσι καθηγηταί; — Τί δὲ ὁ Φράας; — Πῶς δὲ ὁ τῆς αἰσθητικῆς διδασκαλίας ἀποδημεῖ, καὶ τὸν μισθὸν ἀπολαμβάνει μὴ ἐργαζόμενος, καὶ τρέχει ἀπὸ τὰς Ἀνατολίας εἰς τὴν Δύσιν, διὰ τὰ κερδήσει εἰς τριετίαν, λευκὸς ἢ δὴ τὴν κεφαλήν, τὴν ἔξιν καὶ δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι; Ἡμεῖς δὲ ἄρα ἀναίσθητοι περιμένομεν τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὸ αἰσθητικώτατον τῆς διδασκαλίας του φῶς; — Τί δὲ ὁ τῆς παιδείας καθηγητῆς;

Ὁ διορισθεὶς τοῦ Μουσείου Πρύτανις, φίλος μὲν, ἀλλ' ἢ ἀλήθεια φιλάτη, καὶ μάλιστα ἔχουσα αὐτὸν ἐκεῖνον συνομολογοῦντα. Ἐπειδὴ ἢ τοῦ Πρυτάνεως ἐκλογή δὲν ἔγεινεν εὐθύς ἀπὸ τὸν σύλλογον τῶν καθηγητῶν, δίκαιον καὶ πρέπον ἦτο νὰ πρυτανεῦσθαι μᾶλλον, ἀντὶ νέου διδασκάλου, εἰς τῶν παλαιῶν καὶ ὀνομαστῶν διὰ συγγράμματα καὶ κόπους τῆς Ἑλλάδος διδασκάλων.

Ἄλλη Γοτθοβανδαλικὴ φράσις. « Θέλουν ὑποχρεωθῆ οἱ καθηγηταὶ τῆς φιλολογίας. . . νὰ παραδώσῃν ἐξ ἀρχῆς εἰς αὐτοὺς διὰ πρακτικῆς γυμνάσεως, . . ὡσαύτως καὶ διὰ τῆς ἐξηγήσεως Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραμμάτων, κ τ λ. » Τί νὰ παραδώσῃν; Μένει ἄρρητον, διότι τὸ μεταβατικὸν βήμα, εἰς ἀμεταβασίαν κατεδικάσθη. Ἀγαχαιοῦσιν, ἄλλος βαρβαρισμός. Θαυμάσατε δὲ καὶ τὸ ἀπέραντον πλῆθος, ἢ μᾶλλον τὸν συνασπισμὸν καὶ τὴν συνάγγχην τῶν κοινοποιήσεων καὶ γνωμοδοτήσεων, τῶν διαγορευόμενων εἰς τὸ 4 τοῦ διατάγματος τούτου ἄρθρον. Ἐξορκίσατε δὲ καὶ τὴν λέξιν ὀργανισμός, ἐνθυμηθέντες τὰ ἑλληνικὰ ὀργάνωσις, διάταξις. Οἰκτεῖρατε καὶ τὸ « Θέλουν συνέλθει εἰς τὴν ἀκήκουσαν σχολὴν διὰ τὰ συντάξων τοὺς ἀκήκοιτας καταλόγους! »

Καὶ ταῦτα μὲν ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ πρώτου διατάγματος. Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου;

« Θέλει συστηθῆ δι' ὅλον τὸ κράτος Πανεπιστήμιον! »
Τίς ἤθελεν ἐννοήσῃ διὰ τὸ ἡμῖν;

« Πρὸς μνήμην δὲ τοῦ συστήσαστος αὐτὸ, θέλει φέρεϊ τὴν ἐπωνυμίαν « Πανεπιστήμιον τοῦ Ὄθωνος. » Ὅ,τι ἀπέκει. το εἰς ἄλλους νὰ ἐπονομάσωσι, δὲν ἔπρεπε νὰ θεσπίσῃ ὁ βασιλεὺς.

« Ἄπαντα τοῦ Πανεπιστημίου τὰ ἀναλώματα θέλουσι δίδεσθαι ἀπὸ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον, καθόσον δὲν λαμβάνονται ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προικοδότησιν τοῦ πανεπιστημίου. Ἐωσότου δὲ νὰ ἐξαρκέσωσι τὰ μέσα ταῦτα, θέλουσι γίνεσθαι αἱ ἀναγκαῖαι προκαταβολαὶ ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον. » Ἄπαντα, καθόσον δὲν, ἔωσότου, τί ἀξιάχαστος ἀντιλογιῶν σύνδεσμος! Τί νόημα μαγικόν! Θέλουσι, θέλουσι, τί ἀδιάφορος ποικιλία!

« Περὶ δὲ τοῦ ἂν ἦναι καταλληλότερον ἢ ὄχι, ἀντὶ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, νὰ τεθῶσι δύο ἄλλαι, ἢ νὰ διαιρεθῇ αὕτη εἰς τμήματα. . . ., τοῦτο, ὡς καὶ ἡ δῆλωσις. . . ἀπόκειται εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῶν ὀριστικῶν διατυπώσεων, κτλ. »
Ποῦ εἶσε, Τρακατῦπα;

Κατὰ τὸ 5 ἄρθρον ἡ διδασκαλία θέλει γίνεσθαι συνήθως εἰς τὴν καθομιλουμένην Ἑλληνικὴν. Ἐπειδὴ δὲ συνήθως, ἴσως ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν Γοτθοεβραϊκὴν.

« Περὶ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων. » Ποία ἡ διαφορὰ;
« Ν' ἀποφεύγουν δι' ἀκριβείας περὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τὰς μεταξύ των περὶ αὐτοῦ συγκρούσεις. » Ἄμε κάθου γύρευε!
« Καὶ διδάκτορας τῶν ἰδιαιτέρων παραδόσεων τῆς ἐπαναλήψεως τῶν μαθημάτων καὶ τῶν γλωσσῶν. » Τί τοῦτο τῶν γενικῶν τὸ σμῆνος, ὡς σφικῶν, πνίγει τοὺς ταλαιπώρους διδάκτορας; ἔχομεν ἄρα Καθηγητὰς καὶ Διδασκάλους καὶ Διδάκτορας.

« Ὅλοι οἱ διδάσκαλοι τοῦ Πανεπιστημίου λαμβάνουσιν ἀπὸ τοὺς μαθητευομένους τὰ χάριν τῆς παραδόσεώς των πληρονόμια διδάκτρα· οἱ δὲ τακτικοὶ καὶ ἑκτακτοὶ καθηγηταί, καὶ οἱ διδάκτορες τῆς ἐπαναλήψεως. . . λαμβάνουσιν, ἐκτὸς τούτου, καὶ ἀνάλογον μισθὸν ἢ ἀντιμισθίαν. » Γράφε Ἑλληνιστὶ καὶ λογικιστὶ. « Ὅλοι οἱ διδ. . . λαμβάνουσιν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς διδάκτρα· ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ ἀνάλογον μισθόν. »

« Εἰς τοὺς καθηγητὰς τοὺς τακτικοὺς καὶ τοὺς ἐπιτιμίουσι δίδομεν τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβούλου, εἰς δὲ τοὺς ἑκτάκτους τὸν τοῦ ὑπουργικοῦ παρέδρου. » Ὡ, εἰδῶ δὲ ἡ ἀτο-

πία τῆς διατάξεως ὑπερέβη πᾶσαν ἔννοιαν. Καὶ λοιπὸν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Μουσείου, οἱ ἀνώτατοι καὶ σεμνότατοι τῆς Ἑλλάδος δαδοῦχοι, ἰσότημοι θέλουσιν εἶναι μὲ τὸν δεῖνα ψιττακόγλωσσον ἢ σολοικόνου ὑπουργικὸν σύμβουλον, μὲ τὸν δεῖνα ἀνεμοπλάνητον ἢ μυρόπλαστον ὑπουργικὸν παρέδρον; Ἄν ἠσθάνοντο οἱ νομοθέται μας τί δύναται, ἢ τί πρέπει νὰ δύναται τοῦ ἐν Μουσείῳ καθηγητοῦ τὸ ἐπάγγελμα, ὄχι καὶ βαθμὸν τακτικοῦ ἢ ἐκτάκτου συμβούλου Ἐπικρατείας. ἤθελαν θεσπίσῃ ἐπ' αὐτοῦ (διότι τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐλεημόνως ἀναβιβάζει τὸν καθηγητὴν πρὸς τὸν ἐπικρατείας σύμβουλον, ὄντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἓνα ἀπλῶς ἐκ τῶν τυχόντων πολιτῶν), ἀλλὰ μὲ γράμματα ἀνοικτὰ καὶ ἐξάστρα ἤθελαν γράψῃ τὰ ἐφεξῆς. « Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Μουσείου εἶνε δυνάμει σύμβουλοι τῆς ἐπικρατείας. » Τὰ καλὰ εἶνε ἀφ' ἑαυτῶν τιμητὰ· ἀλλ' ὅταν οἱ ἄρχοντες φαντάζωνται νὰ περιάψωσιν εἰς αὐτὰ τιμὴν, ἀξία καὶ στοχαστικὴ πρέπει νὰ ἦνε αὕτη· εἰ δὲ μὴ, τὰ καλὰ ἀπομαραίνονται ἐγγιζόμενα παρὰ τῶν ἀρχόντων.

« Νὰ συντελέσωσι κατὰ μέρος διὰ τῆς συνεργείας των. » Ἄλλο ἀμετάβατον συντελέσεως καὶ συνεργείας!

Τὸ ἄρθρ. 11 ὑποβάλλει τοὺς κτηματικούς ἢ σταθεροὺς κατοίκους τῶν Ἀθηνῶν εἰς παράξενα καὶ ἄχρηστα βάσανα διὰ τὴν εἰσαξίν τῶν φοιτητῶν εἰς τὸ Μουσεῖον.

Τὸ 14 βασανίζει μὲ πολλὰς περιπλοκάς τοὺς ἐνδεεῖς φοιτητὰς διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν των.

« Θέλουσι ἀποκτᾶσθαι » λέγει τὸ 18 ἄρθρον, ἀντὶ, θέλουσι κτᾶσθαι, ἢ θέλουσι ἀποκτᾶ (οἱ φοιτηταί).

« Ἡμισίαν » ἀντὶ ἡμίσειαν. Ἄρθ. 19.

Ἐν τι καλὸν περιέχεται εἰς τὸ 20. ἄρθρον, ὅτι « οἱ φοιτηταὶ χρεωστοῦν νὰ ἐμφανίσουν ἐκθεσιν εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κτλ. »

Τὸ περὶ χρηματικῶν συνεισφορῶν τῶν φοιτητῶν ἄρθρον, μεταξύ τῶν ὁποίων μνημονεύεται καὶ τὸ ἐκφωτιστικώτατον καὶ ἀνθεθνικώτατον χαρτόσημον, μᾶς φαίνεται πάντῃ ἄκαιρον ὡς πρὸς τὴν παροῦσαν ἀπορίαν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἀντὶ, τοῦτο μὲν τὸ ἄρθρον νὰ γραφῇ ὡς κανὼν, ὡς ἐξαιρέσεις δὲ ἢ ἐνδεῖα, ἔπρεπε μᾶλλον αὕτη μὲν νὰ κανονίσῃ ἀδάπανον τὴν διάταξιν, ἢ δὲ εὐπορία τῶν ὀλίγων νὰ συστήσῃ ἐξαιρέσιν ὑπὲρ συνεισφορᾶς. Εἶνε ἄρα ὁ συλλογισμὸς κἂν ἀνατετραμμένος. Αὐξήσατε τοὺς μισθοὺς τῶν καθηγητῶν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας τοῦ Μουσείου δαπάνας ἐπαρκέσατε, προικίζοντες

ικανώς τὸ Μουσεῖον, ἢ περικρίπτοντες τὰ ἀνωφελῆ πολλάκις καὶ βλαβερὰ ἐξοδα ὅσα ὑποφέρει ἄλλως τὸ δημόσιον ταμίειον. Τοὺς δὲ μαθητὰς ἀφήσατε ἀνενοχλήτους, διότι τοὺς ἀρκεῖ ἡ μάστιξ τῆς ὑπερόγκου ἀκριβείας τῆς πρωτεύουσας.

Ἄλλη ἀλογία εἰς τὸ ἄρθρ. 26. «Ὁ βουλευόμενος ἀκροατῆς, δύναται νὰ ἐξετασθῆ. Περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐξετάσεως λαμβάνει ἀποδεικτικὰ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον, τὰ ὅπια αὐτὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ οὐδεμίαν ἔχουν ἰσχύρ, ἀλλὰ συνοδευόμενα ἄλλα διπλώματα ἐπανδύουρ αὐτῶν τῆν ἀξίαν.» Πῶς τὸ καθ' ἑαυτὸ ἀνίσχυρον ἦτο ἀνάξιον, ἰσχύει ν' αὐξήσῃ ἀξίαν;

Τὸ ἄρθ. 32 ὑπόσχεται διορισμὸν βασιλικοῦ ἐπιτρόπου ἢ ἐπιτροπῆς παρὰ τῷ Μουσεῖῳ. Ἄλλ' ἕως πότε καὶ ἕως ποῦ ἐπιτροποὶ καὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἐπίτροποι ἐπιτρόπων καὶ ἐπιτροπαὶ ἐπιτροπῶν; Πῶς τί τόσος ἐμπερδευμὸς, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι γραμματεὺς, πρύτανης, καὶ σχολάρχαι;

Ἐμβλέψατε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς (ἄρθρ. 34). «Διὰ νὰ ἔχωσι κύρος αἱ ἐκλογαὶ αὐταὶ (τῶν σχολαρχῶν), ἀπαιτεῖται νὰ ψηφοφῶσιν τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα. Ὅταν δὲ οἱ πρὸ αὐτοῦ (ἐκάστου τῶν ἐκλεγόντων) ἐγγράφως ἐκτεθέντες λόγοι κριθῶσιν εὐλόγοι παρὰ τῆς συνλεύσεως, τότε γίνεται δεκτὸν τὸ πρὸ αὐτοῦ ἐπισυναπτόμενον ἐν τῷ γράμματι ψηφοδέλτιον.» Νέον εἶδος ἐκλογῆς ἀλλοκοτον! Ἄν οἱ ἐκλέγοντες πρότερον νὰ ἐκθέσωσιν ἐγγράφως πρὸς τὸ ἐκλεκτικὸν συνέδριον τοὺς λόγους δι' οὓς ἐκλέγουσι τὸν δεῖνα, καὶ τοῦτο ν' ἀποδεχθῆ ἢ ἀπὸρρίψῃ τὴν ἐκλογὴν, τότε ποία ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρὸς τί τόση παράταξις ἐμπαικτικῆ τοῦ κοινοῦ λόγου; Ἄχρι τοῦδε, πένταρχοῦ καὶ πάντοτε, πάσης ἐκλογῆς οὐσίχ μὲν ἐνομιζέτο μόνῃ ἡ περὶ τοῦ ἐκλεγομένου ἐνδύμυτος καὶ ἀνεξάρτητος ὑπόληψις τοῦ ἐκλεγόντος, μαρτύριον δὲ ἡ εἰσφερομένη ψῆφος. Σήμερον δὲ παρ' ἡμῶν, ἄλλοι πρέπει νὰ κρινώσιν εὐλόγους τοὺς ἐγγράφους τοῦ ἐκλεγόντος λόγους, καὶ ἔπειτα νὰ δεχθῶσι τὸ ψηφοδέλτιόν του!

Τῶντα καὶ ἄλλα τριῶντα πρακτοῦμεν ἐπὶ τῶν δύο περὶ (Πανεπιστημίου) διαταγμάτων, ἀποδεικνύοντα ὅτι οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν καὶ λογικῶς σολοικίζουσι καὶ ἐρμηνευτικῶς βραδερφονοῦσι. Καὶ μένει ἄρα αἰδιῶς καὶ περιφανῶς μεμαρτυρημένον, ὅτι ἡ ἀποφώλιος φυλὴ, ἥτις ἀξιοῖ νὰ διέπῃ τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, οὔτε νὰ συλλογισθῆ ἐξέυρει, οὔτε νὰ γράψῃ οὔτε ἰκανῆ εἶνε κἄν νὰ μιμηθῆ τὴν ἀπλότητα, σα-

φάνειαν καὶ λογικὴν παρακολούθησιν τῶν διαταγμάτων ὅσα παρ' ἡμῶν ἐγράφοντο ἄλλοτε ἀπὸ Ἑλλήνων, ἀλλὰ τρυφᾷ κτηνώδη τινὰ καὶ ἀέμιτον τρυφήν, ἀσεβοῦσα πρὸς τὸν νοῦν καὶ περὶ τῆς λέξεως τῶν Ἑλλήνων. Ἀπορία δὲ μεγάλη καὶ λυπηρὰ μὲς λαμβάνει πῶς ὁ φίλος Πολυζωίδης ὑπέγραφε γράμματα τοιαῦτα χωρὶς ἐπιμύνης νὰ ζητήσῃ κριτὸν νὰ τὰ διορθώσῃ. Ἄραγε καπνὸς καὶ ἀνευγὸς ἦσαν τὰ πρότερον περὶ αὐτοῦ νομιζόμενα, καὶ τὰ διεσκέδατε πάραυτα τὸ φύσημα τῆς ἀρχῆς; ἢ ὁ χρόνος, ἢ ὁ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων ἀμεστος συναγέλαστος εὐθύς τὸν μετέβαλεν; Ἄρα γε κρατηθεὶς εἰς τὰ δίκτυα τῆς ἀλογίας ἐκείνων, καὶ δυσωπούμενος αὐτὴν ὡς θηρίων ὀρθακλῶν ἰοδόλον, ἔστερξε ν' ἀπαρνηθῆ τὸν λόγον χαρακτῆρα του; καὶ ἄλαλος παραδοθεὶς, συνεξωμοιώθη καὶ ἐδουλώθη; καὶ τόσης εὐθύνης ἄχθος φορτωθεὶς ἐνώπιον τῆς πατρίδος, ἥδη μὲν αὐτὸς φαίνεται οὐδὲν διαφέρων τῶν πρὸ αὐτοῦ ὑπουργῶν, συγνάξει δὲ ἡ πατρίς, οἱ δ' ἀλλόφυλοι, χρόνῳ συγκροτοῦντες σατύρων, τέρπονται ψάλλοντες ὅτι ὅλοι ἴσῃν καὶ τὴν αὐτὴν ἀσθενεῖαν πύσχουσιν οἱ Ἕλληνας, καὶ τὸ

Tel brille au second rang, qui s' eclipse au premier;

Ἐστὶ δὲ δεύτερα ἐρῶνταξ, καὶ εἰς τὰ πρῶτα γὰρ ἄρα. Ἀλλὰ τῶντα δὲν εἶνε πρέποντα εἰς ἄνδρα ἀποτετελεσμένον, ὅστις, τιθέμενος, κατὰ τὸν Στωικὸν ἄυτοκράτορα, τὴν μὲν φιλοσοφίαν μητέρα, τὴν δὲ ἀρχὴν μητρικὴν, καὶ εὐσταθῶς πολιτευόμενος οὐδέποτε λησμονεῖ τὸ νοθετικὸν ἀπὸρρημα «ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι.»

Πλὴν ἰδοὺ καὶ ἡ τρίτη Μάϊου, ἡμέρα τῆς τοῦ (Πανεπιστημίου) ἐγκαινιάσεως, καὶ ἡμεῖς συνκαθήμενοι μὲ πολλοὺς ἄλλους ὡς ἀνάβασιν πρὸς τὴν ἀρετὴν, κοπιᾶσόντες καὶ ἰδρύοντες, τὸν ἀνήφορον πρὸς τὰ τῆς Ἀκροπόλεως κρηθέμενα, πρὸς τοῦ φίλου Κλεάνθους τὴν περίοπτον καὶ παντεπισκοπον οἰκίαν, ὅπου κατετέθη ὁ δούρειος ἵππος τοῦ (Πανεπιστημίου), διὰ νὰ ἴδωμεν καὶ ἀκροασθῶμεν τῆς πανηγύρεως τὰ χαρίεντα. Ὁ Βασιλεὺς ἐργαται. Ὁ Βασιλεὺς δείχνει ὅτι ἀγαπᾷ τὰ καλὰ καὶ τὸν αἰσθάνεται τὰ χρεὴ τῆς βασιλείας, ἰσρὰ καὶ μάλιστα ἐπιμύθηα κατὰ τὸν τρέγοντα αἰῶνα καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Νέος ὢν ἡμῶς καὶ πρωτόπειρος τῶν πραγμάτων, καὶ οὔτε εἰς τὴν προτέραν του πατρίδα οὔτε εἰς τὴν νέαν ἀποχωρόντως καὶ προσηκόντως προτελεσεθεὶς διὰ τῆς θεωρίας, χρεῖαν ἔχει ἀνδρῶν Ἑλλήνων, σοφῶν, ἐπιεικῶν, καὶ ἐδραῖον

εχόντων τὸ ἦθος, διὰ τὰ τοῦ γείνῳσι συνεργάται ἀκάματοι, σύμβουλοι παρρησιαστικοὶ καὶ ἀκόλακοι, χωρὶς μεσότειχον ἀνακτοβουλίου καὶ θεραπείας ξενικῆς, βραχεῖς μὲν κατὰ τὴν χαρτογραφίαν, πλατεῖς δὲ κατὰ τὴν πράξιν, καὶ ἐπιτελεστικοὶ κατὰ τὴν διοίκησιν, μὲ ζῆλον ἀκονῶντες καθ' ἑκάστην καὶ μὲ φιλοστοργίαν περαιτέρω ἐξελληνίζοντες τὴν τε διάνοιαν καὶ τὴν λαλίαν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου βασιλείως.

Μετὰ τὴν ἱεράν εὐλογίαν τοῦ ἀρχιερέως καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ παναγίου πνεύματος, πέντε λόγοι ἐξεφωνήθησαν, τοὺς ὁποίους καὶ ἠκούσαμεν καὶ εἶδομεν ἔπειτα ἐκτετυπωμένους. Οἱ μὲν πρῶτοι τρεῖς, δηλαδὴ ὁ τοῦ Πρυτάνεως Κ. Σχινᾶ, ὁ τοῦ Σχολάρχου τῆς φιλοσοφίας Κ. Βάμβα, καὶ ὁ τοῦ Σχολάρχου τῆς θεολογίας Κ. Μισαήλ, ἦσαν πανηγυρικώτεροι πρὸς τὸν Βασιλέα, οἱ δὲ λοιποὶ δύο, ὁ τοῦ Σχολάρχου τῆς νομικῆς Κ. Ράλλη, καὶ ὁ τοῦ Σχολάρχου τῆς ἰατρικῆς Κ. Λευκίου, ἀπετείνοντο ἰκανῶς καὶ πρὸς τὸ ἀκροατήριον. Ὅλοι οὗτοι ἀνέγνωσαν μᾶλλον τοὺς λόγους παρὰ ὠμίλησαν, ἐξ ὧν ὁ μὲν Κ. Βάμβας μὲ ἰσχνὴν καὶ ὀξεῖαν φωνὴν, ὁ δὲ Κ. Λευκίας μόλις ἠκούετο, καὶ σχήματα χειρὸς ἐξέτεινε πολλά. Εἰς τὸν σύντομον λόγον τοῦ Πρυτάνεως δὲν ἀποδεχόμεθα τὸν οὕτω πρόχειρον κολασμὸν τῆς παλαιᾶς αὐτονομίας καὶ τῆς σοφίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς μὲν, συγκρινομένης μὲ τὴν παροῦσαν αὐτονομίαν μας, τῆς δὲ, ἀποσιωπωμένης, ἴσως διὰ τὴν σοφίαν ἣν μᾶς ὑπόσχεται τὸ ἀρτιούστατον, ἢ τὰ εἶπω κατ' αὐτὸν, πρωτοφανές (Πανδιδακτήριον), τὸ ὁποῖον μὲ ἔμφασιν ὀνομάζει, ἀγνοοῦμεν διὰ τί, καὶ *Ἀμφικτυονικὸν δεσμὸν τῶν ἀπανταχοῦ ἐπιστημόνων ἢ φιλοπεπιστημόνων Ἑλλήνων*. Παραπολύ ὑπερήφανα, νομιζόμεν, καὶ ἄδικα ἐπραγματεύθη περὶ τῆς τότε Ἑλληνικῆς αὐτονομίας, ἥτις, καὶ τοι εἰς πολιτείας διανεμημένη πολλὰς, ἐπεῖχεν ὅμως καὶ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, καὶ ἐν ὅσῳ διήρκεσεν, ἦτον ἀληθινὴ, διότι, ἐντελῶς παρεσκευασμένη καὶ πρὸς εἰρήνην καὶ πρὸς πόλεμον, οὔτε προστασίας οὔτε χορηγίας ξένων δυνάμεων ἔχρηζε διὰ τὰ συντηρηθῆ. Καὶ βέβαια λοιπὸν ἐκείνης δὲν ὑπερέχει (πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον) ἡ μικρὰ τῶν *Πανελληνῶν*, ὡς εἶπεν, ὁ ῥήτωρ, βασιλεῖα, εἰ μὴ κατ' εἰρωνείαν. Περὶ δὲ τῆς τότε σοφίας οὐδὲ ἀνέφερον. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν παύομεν μελετώντες ἐπὶ τῆς παρούσης στάσεως τῆς πατρίδος μας τὸ Γνωθὶ σαυτὸν, καὶ ἀπονέμοντες τὰ πρεσβεῖα εἰς ὅσα αὐτὴ ἡ ἐθνικὴ ἱστορία πρεσβεύει ἀρχηγετικά καὶ σεβάσματα, καὶ τοῦτο λαμβάνοντες προκοπῆς καὶ βελτιώσεως ἀφορμὴν. Εἰ-

πεν ἔπειτα ὅτι ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων μοναρχιῶν αἰτινες κατεδούλωσαν ποτὲ τὴν Ἑλλάδα, μόνη ἡ τοῦ Βυζαντίου εἶχε καὶ τὴν τῆς γλώσσης καὶ τῆς πίστεως ταυτότητα. Ἀλλὰ τὴν εἶχε πρότερον καὶ ἡ Μακεδονικὴ, καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ εἶχε τὴν τῆς πίστεως, καὶ ἡ Βυζαντινὴ μόνον ἀπὸ τοῦ ὀγδοῦ αἰῶνος εἶχε τὴν αὐτὴν καὶ πίστιν καὶ γλῶσσαν. Προσημειοῦμεν δὲ καὶ τὸ *Μεγαλειότατε ἀναξ*, καὶ τὸ *τρόπον τινα*, δις ἐμφανιζόμενον εἰς λόγον οὕτω βραχύν.

Εἰς τῆς ὀμιλίας τοῦ Κ. Βάμβα καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, ἐπιτρέχει πανηγυριστοῦ ἀρέσκεια καὶ ὑπερβολή, ὅπου ὀνομάζει βασιλικά μὲν δωρήματα τὰ χρέη τῆς βασιλείας, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις, καὶ *διοργανιστὴν τῶν δυνάμεων* ὡς τὸν Ἀγησίλαον. Ἄλλ' ὁ Σχολάρχης τῆς φιλοσοφίας προῖον δὲν ἐλησμόνησεν οὔτε τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τὴν ἐνσοφία εὐκλειαν, οὔτε τῆς δεδουλωμένης τὴν διακαῆ φιλομάθειαν· καὶ ἀγαπητὸν ἠκούσθη τὸ μέρος μάλιστα ἐκεῖνο τοῦ λόγου τοῦ ἀρχαίου τούτου διδασκάλου » Ἡ Ἑλλὰς τροντί ἠγάπησε πάντοτε καὶ ἐτίμησε τὴν σοφίαν κτλ. « ἐκρηξίς αἰσθήματος Ἑλληνικοῦ, ὑμνοῦσα τὰς μουσολήπτους ἐκρηξίς τῆς Σμύρνης, τῶν Κυθωνίων, τῆς Χίου, ἢ ἐπὶ πόλλ' ἐμόγησε. Περὶ τῶν καλῶν ἰδεῶν ὅσα περιέχει ὁ λόγος οὗτος, φαίνονται περισεύοντες κοινοὶ τινες τόποι. Ἀντὶ δὲ τοῦ ἀορίστως καὶ κοσμοπολιτικῶς βηθέντος « ὅποιαν παιδείαν εἶχον οἱ λαμπρύναντες ποτὲ τὴν ἀμώμητον ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν » ἡμεῖς ἐπεθυμούσαμεν τὸ ὀριστικώτερον, συμβολικώτερον καὶ ἐθνικώτερον « τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ».

Μακρότατος ὄλων τῶν λόγων ἦτον ὁ τοῦ Κ. Μισαήλ. Καὶ ὄχληρός δὲ ὑπῆρξεν εἰς τὸ ἀκροατήριον διὰ τε τὸ μῆκος καὶ διὰ πολλὰ τῶν περιεχομένων. Αὐτὸς εἰμπορεῖ τὰ ὀρίσθη κυρίως « Ἐγκώμιον εἰς τὸν Βασιλέα, ἐξορκισμὸς τῆς ἀμαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, καὶ διθυραμβικὴ προφητεία τοῦ φωτὸς ὅ,που θέλει περιχυθῆ εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς σήμερον συσταθείσης θεολογικῆς σχολῆς. Εἶνε ἀληθές ὅτι τὰ κατὰ τοῦ κλήρου ἀποτόμως λεχθέντα ὑπεγλυκάνθησαν καὶ ὀπωσοῦν ἀπεσιωπήθησαν εἰς τὴν τύπωσιν, ἀλλ' ὅλοι τὰ ἠκούσαν ἐπικρανθήσαν καὶ τὰ ἐνθυμοῦνται. Ἡμεῖς δὲ ἐν ᾧ ἠτοιμάζομεν τὰ ὄπλα διὰ τὰ κρούσωμεν ἱστορικῶς τὴν ἄτοπον ἐκείνην καὶ ἐσωφορικὴν προσβολὴν, ἅμα εἶδομεν τὸ τετυπωμένον, καὶ ἠπιώτεροι ἐκαθίσταμεν πρὸς τὴν μετάνοιαν τοῦ πταίσαντος. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δὲν θέλομεν παραβλέψῃ, ἀ' τὰς κολακείας· « Τί λέγω;

Αὐτὴ ἡ ἐκκλησία θέλει σὲ ὑμεῖς ὡς ἄλλον Κωνσταντῖνον, τὸν μέγαν βασιλέα καὶ μέγαν ἥρωά τῆς ἐκκλησίας, κτλ. » β', τοῦ ἀνθιστορικοῦ καὶ ἠθικοῦ παραλογισμοῦ. « Ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ (ἀπαιδεύτου) καταστάσεως τοῦ κλήρου βλάβη ἐξηπλώθη μετ' ὀλίγον καὶ ἔγεινε πολλὰ ἐπαισθητῆ εἰς ὄλον τὸν λαόν, ἐπειδὴ ἐρχόμενος ὁ λαὸς εἰς τὸν νόον τοῦ θεοῦ, ὅστις εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ τὸ διδασκαλεῖον ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ μνησθῆται τὰς ἐντολάς τοῦ θείου νόμου καὶ νὰ φωτίζεται εἰς τὰ χρέη του, καὶ μὴ ἀκούων πλέον κάμμιαν τοιαύτην διδασκαλίαν, ἔπκυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη τὴν θρησκείαν του ὡς θρησκείαν τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς καρδίας, ἔπκυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ τὴν μεταχειρίζεται ὡς πηδάλιον τῆς ἠθικῆς του διαγωγῆς καὶ στάθμην τῶν πράξεών του, νομίζων ὅτι ὑψίσταται μόνον εἰς τελετάς τινὰς καὶ πράξεις, μηδεμίαν πρὸς τὸ ἦθος καὶ τὴν διαγωγήν του ἔχουσας ἐπιρροήν, ὅ ἐστιν, ἔπκυσεν πλεόν ἢ διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι τὸ θεῖον ἐκεῖνο φῶς, ἡ ὁποῖον ἔφερον ὁ σωτὴρ ἡμῶν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὸν φῶσιν, καὶ τοῦτο διότι δὲν ἐδιδάσκετο πλέον » Πῶς, Κύριε Μισαήλ, θεσπιθεῖς ὡς ἐκ τρίποδος χρυσήλατου ἵτι ὁ λαὸς δὲν ἤκουε πλέον κάμμιαν τοιαύτην διδασκαλίαν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον δὲν ἐδιδάσκετο πλέον; Πῶς λησιμονεῖς, ἢ εἰς οὐδὲν τίθεσι τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας; Πῶς ἐξουθενεῖς τὴν μακαρίν σειρὰν τῶν καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοσούτων σοφῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱεροκηρῶν, οἵτινες δὲν ἔπκυσαν ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος δι' ἀποστολικῶν κινήσεων καὶ μίσην ὀρθοτομοῦντες ὑψηλῆ καὶ εὐτόλμῳ τῇ λαλιᾷ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ παρηγοροῦντες καὶ στηρίζοντες τὸν λαόν; Πῶς δὲ ἔχασες καὶ τὴν μνήμην τῆς χθὲς ἀκίμη καὶ πρώην λαμπρῶς ἠχούσης φωνῆς (1) τοῦ ἄκουον τῶν ἡμερῶν μας ἱεροκήρυκος, τοῦ σοῦ διδασκάλου καὶ εὐεργέτου Οἰκονόμου; Ἄν ἐλπίζωμεν νὰ προκόψωμεν καταπατοῦντες τὰς σεπτὰς παραδόσεις τῶν ἐθνοσωτηρίων εὐεργετημάτων, εἰς μάτην ἐλπίζωμεν. Ἄν φανταζώμεθα νὰ δοξασθῶμεν περικαλύπτοντες τὴν ἀμύραντον τῶν πρεσβυτέρων μας δόξαν, μάλιστα φανταζώμεθα. Ἐχομεν ἀκόμη πολὺ νὰ κοπιᾶσθωμεν διὰ τὸν τοῦ θάσσωμεν κἄν, καὶ οὔτε ἡ μίμησις ἐκείνων μᾶς εἶνε περιττὴ, οὔτε ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ μετριοφροσύνη, βάρως. Ἄς μὴ λέγωμεν λοιπὸν ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἔπραξαν οὐδὲν ἢ μικρὰ, ἡμεῖς δὲ πράττομεν τι ἢ πολλὰ καὶ μεγάλα ἢ τὸ πᾶν, πρὶν καταπραξώμεν τὸ

(1) Χαλκοστόμου κώδικων ὡς Τυρσηνικῆς. Σοφοκλ

παραμικρόν. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα διδασκαλίαι καὶ διδάσκαλοι τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν ὁ Ἕλληνας δὲν ἐφωτίζετο ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἤρκειτο εἰς τελετάς τινὰς καὶ πράξεις μηδεμίαν πρὸς τὸ ἦθος καὶ τὴν διαγωγήν του ἔχουσας ἐπιρροήν, πῶς ἤθελε διατηρηθῆ ἡ πίστις ὑπὸ τοιαύτην θηριώδη καὶ ἐπίβουλον τυραννίαν; Πῶς ἡ γλώσσα, πῶς τὸ ἔθνος; Κοινωνία δὲ περιπίπτουσα εἰς ὀλιγώτερα ἐγκλήματα δὲν ὑπάρχει ἄλλη παρὰ τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ὡς θεματογραφῆ ὅσα θέλει ὁ Κ. Μισαήλ. Θεώρησον τὴν ἀναλογίαν εἴτε πρὸς τὰ δυσνομούμενα ἔθνη ὑπὸ θρησκείαν μὴ χριστιανικὴν, εἴτε πρὸς τὰ εὐνομούμενα ὑπὸ δόγμα χριστιανώδη, καὶ θέλεις εὐρεῖ ὅτι ἐδῶ ὁ ὀρθόδοξος χριστιανισμὸς ἐξετέλεσε πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῷ ὡς πρὸς τὰ ἔθνη, ἐναντίον τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν καταστροφῶν, ἐναντίον τῶν κακῶν νόμων καὶ τῆς διὰ τούτους ταιπωρίας καὶ ἀμυχανίας τοῦ λαοῦ. Τοῦτο δὲ πῶς ἤθελεν ἐκτελεσθῆ, ἂν εἰς μόναν τὰς τελετάς ἔμμεν, ὀλιγώρει δὲ τῶν ψυχῶν; ἂν ὁ λαὸς δὲν ἐτρέφετο μετ' ὁ πνεῦμα τοῦ εὐαγγελίου, δὲν ἐποτίζετο μετ' ὁ ὕδωρ τὸ ζῶν καὶ ἀλλόμενον. Ναι μὲν, ἡ πνευματικὴ ἀμπελοφυγία δὲν ἀκμάζει σήμερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον· οὐδ' ἦτον ἀναγκαῖον νὰ διασαλπίσσης ἐπιχειρεκάκως ἀπὸ καθέδρας, γνωστὴν εἰς ἡμᾶς δυστυχίαν. Πλὴν ἄρα γε μόνον ὁ δέσμιος κληρὸς πταίει εἰς τοῦτο; Καὶ ἄλλως δὲ, πῶς νομίζεις καὶ λέγεις, ὠθαυμάσιε, τὰς ἱεράς τελετάς καὶ πράξεις ὅτι μηδεμίαν ῥοπήν ἔχουσι πρὸς τὰ ἦθη; Οἱ αἰῶνες ὅλοι καὶ ὅλη ἡ γῆ καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ θρησκευματα (ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν τὰ ὁποῖα ἔχεις, ὡς φαίνεται, ἀσπασιώτερα) καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ σήμερον θρυλούμενοι Ἀναβαπτισταὶ καὶ Μεθοδισταὶ διαμαρτύρονται ἐναντίον σου. Καὶ κατὰ σὲ μὲν ἴσως ἄχρηστα ταῦτα, κατὰ δὲ τὴν ὀρθοδοξίαν, ἱεροτελεσίαι καὶ καθάρσεις καὶ σύμβολα καὶ μυστήρια καὶ πᾶσα ἡ θεοτερπῆς τῆς λατρείας παράταξις συντελεστικώτατα εἰς πρόσσον ἐπὶ τὸν θεὸν καὶ θεῖα, ὅχι θεὸς μὲν αὐτὰ, ἀλλὰ θεοθεν ἀγαζόμενα, καὶ εἰς θεὸν ἀγόντα ἡμᾶς τεθεωμένους. Σὺ δὲ πρόσχε μὴ διδάξης ἄλλα, ἀδικῶν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὑμειστέραν διδασκαλίαν ἥτις καὶ εἰς ταύτην τὴν καθέδραν σε ἀνεκίβασεν, ἴσως «διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄνδρα ἐν Ἱερουσαλήμ.»

Δὲν θέλωμεν παραβλέψῃ γ' εἰς τοῦτον τὸν λόγον τὰς κοινὰς πολυλογίας, περιττότητας, παλιλογίας, ψυχρότητας, ψυχρὰς ἀναπτύξεις καὶ ἐκκλησίες τετριμμένων ἐνθυμημάτων, καὶ τὸ « ἕνας ἡγεμὼν, ἕνας βασιλεὺς, ὅστις ἀγωνίζεται » καὶ τὸ « μίαν διδασκαλίαν ἥτις καθιστᾶ » καὶ τὸ « εἰς

ένα τοιοῦτον ὑψηλὸν σκοπὸν « καὶ τὸ » θέλει σύρει τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, καθὼς σύρει καὶ ἦδη τὴν ἰδικὴν μας « καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ὀσμάνδου, *Υψηλῆς ἰατρῆος, ἀποδιδόμενῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον* (1).

Ὁ Κ. Ράλλης θεωρῶντὴν καχεξίαν τοῦ κοινωνικοῦ σώματός μας καὶ τὴν πολιτευομένην ὑπὸ νομοθεσίαν ἐν μέρει μὲν τῆς ἐλευθέρας Γαλλίας, ἐν μέρει δὲ τῆς σοφῆς Γερμανίας, αἰτιολογεῖ τὴν καχεξίαν ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς μαθήσεως. Ἡ ἐξήγησις μᾶς φαίνεται ἀτελής καὶ ἐπιπόλαιος. Ἡ ἡγεμονικὴ σοφία, καθὼς πᾶσα ἄλλη, ἔχει μέθοδον. Γνωρίζει τί πρῶτον, τί δεύτερον, τί ὁμότιμον νὰ ἐπιχειρήσῃ, οὐδ' ἐνεργεῖ αὐτομάτως, διὰ νὰ μὴ ἀντικίπτῃ καὶ συγχίλῃ τὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας. Ὅταν δὲ αὕτη ἡ σοφία λείπῃ, τὸ πᾶν γίνεται χάος. Δὲν ἀρκεῖ βέβαια τὸ γράμμα τῆς ὠραίας νομοθεσίας διὰ νὰ εὐτυχήσωμεν. Ἀλλὰ πρὶν ὁμιλήσῃ περὶ παιδείας, ἢ ἐν ᾧ ὁμιλεῖς, σχεδιάσον μὲν ὀλοσχερῶς καὶ σύστημα παιδείας ἀξιόχρεον καὶ τελειοῦργησον αὐτὸ καὶ δις καὶ τρις εἰς τὸ ἔθνος, συγχρόνως δὲ ἢ καὶ πρότερον, εὐκόλυνον τὸ ζῆν, ἢ τοὶ τὸ παράγειν προϊόντα καὶ συναλλάττειν αὐτὰ, διοικήσον σωφρονῶς καὶ φιλανθρωπῶς, οικονομικῶς, μὴ ἀσώτως, μὴ ταμειευτικῶς. Ἡ ἡγεμονικὴ σοφία περιλαμβάνει ἐντὸς μὲν τῆς νομοθεσίας, τὴν εὐζωίαν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, ἐντὸς δὲ τῆς εὐζωίας καὶ ἐκπαίδευσως, τὴν νομοθεσίαν. Ἄλλο πάλιν εἶπεν ὁ Κ. Ράλλης, τὸ ὅποιον δὲν μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία· ὅτι « ὅλοι οἱ πολιτικοὶ τῶν ἐθνῶν ὀργανισμοὶ, καὶ τὰ διάφορα τῶν κυβερνήσεων εἶδη, σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχουν παρὰ τὴν μεγαλητέραν ἐκείνου ἔθνους ἀνάπτυξιν καὶ εὐδαιμονίαν. » Ὅτι μὲν ἡ κοινωνία ἐν ὅσῳ ζῆ, ἀφ' ἑαυτῆς ἔχει δύναμιν ν' ἀναπτύσσῃται πολὺ ἢ ὀλίγον, τοῦτο εἶνε θεοθεν ἀληθές· ὅτι δὲ τῶν κοινωνιῶν αἱ κυβερνήσεις ὄλαι, καὶ ἡ τοῦ Μαρκόου καὶ ἡ τοῦ Ἀλγαίριου, περὶ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας ἐφρόντισαν, ἄς μὴ λέγωμεν. Ἐπέφερε δὲ καὶ ὅτι « εἰς τὸ ἐξῆς κάμμία τάξις ἀνθρώπων, κἀνὲν ἐπάγγελμα τοῦ βίου δὲν θέλει μένει ἀτιμωρητὴ ξένον εἰς τὴν μάθησιν. » Ὄθεν συμπεραίνεται ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ὄλαι αἱ τάξεις καὶ ὅλα τὰ ἐπάγγελα τα θέλουσι διδάσκεισθαι εἰς τὸ (Πανεπιστήμιον), εἰ δὲ μὴ, θέλουσι τιμωρεῖσθαι. Τὸ ἐπίθετον *λαμπρὸς* τρίς ἀπηνήθησάμεν εἰς τὸν πρῶτον παράγραφον τοῦ λόγου τούτου, καὶ τὸ « πανηγυρίζωμεν δημοσίως. » Προχωροῦντες εἶδομεν τὸ « ἐτάραξε τὸ σκιρτῶν ἔδαφος. » Ἴσον τῷ « ἐτάραξε τὸ τεταραγ-

(1) Ἰδ. Διοδ. Σικ. Βιβ. Α'. κεφ. 49.

γμένον» καὶ ὀφθαλμοῦ *ρίπη* ἀντὶ *ροπή*, καὶ *οὐτοπία* ἀντὶ *εὐτοπία*, καὶ ἄλλους τινὰς γαλλικοὺς Ἑλληνισμούς.

Ὁ Κ. Λευκίας ὠμίλησεν ὄλωσ Ἑλληνιστί, ὡς πιστὸς τοῦ αἰοδίου Λάμπρου Φωτιάδου μαθητῆς, καὶ ἐπιδεικτικῶς παρέστησε τὰ τε παλαιὰ καὶ τὰ νέα. ἤρμοσε δὲ καὶ ἐμβατηρίον ἄσμα κατὰ τῆς ἀμαθείας, καὶ προσεκάλεσεν ἅπαντας νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι, κατὰ τὸν θεῖον Ὀμηρον,

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκει προβελύμην.

Προσέφερε δὲ καὶ εὐγνώμονα λιθωντῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἱεράς τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης ὡς πολιορκήταφος θύτης, καὶ τοὺς φοιτῶντας εἰς τὰ αὐτῆς ὄργια προσέτρεψε νὰ προσέρχονται μετὰ βιβλίου καὶ νοῦ, καὶ γραφεῖου καὶ νοῦ, καὶ πινακιδίου καὶ νοῦ, κατὰ τὸν σεμνὸν Ἀντισθένη.

Ταῦτα περὶ τῶν πέντε λόγων. Ἄν δὲ ἦτον ἐπιτραπημένον εἰς τὴν μικρότητά μας καὶ ἀνεμέσητον, νὰ παρρησιασθῶμεν καὶ ὀλικώτερον περὶ αὐτῶν, ἠθέλαμεν εἰπεῖ ὅτι οὐδὲ εἰς ἀνάβη μέχρι τοῦ ὕψους τῆς ὑποθέσεως, οὐδ' ἐνηγήθη τὴν ἄκρατον ἐπίπνοιαν τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου.

Μετὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην, ἐπεριμένομεν νὰ καλέσωσιν οἱ καθηγηταὶ τὸ κοινὸν εἰς τὸ τῆς σοφίας συμπόσιον, τὴν δεῖνα ἡμέραν καὶ ὄραν ἕκαστος, κατὰ τὸ καθῆκον. Καὶ οὕτω μὲν ἔπραξε πρῶτος ὁ καλὸς κάγαθος Νέγρης, καὶ ἡμεῖς ἐσπεύσαμεν πρὸς αὐτόν. Ὁ λόγος ἦτο περὶ Μαθηματικῆς. Ἀπέδωκε δὲ ἄριστα τὸν ὀρισμὸν τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ὠφέλειαν διετράνωσε, καὶ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος τῆς ἀπείρου δημιουργίας, τῆς μηχανικῆς καὶ γεωμετρίας τῶν κόσμων, ἐμμονοσώτατα διεζωγράφησεν. Ἄλλ' ὁ φίλος καθηγητῆς, ἐπιδείξας τελευταῖον τὸ παρ' αὐτοῦ σπουδαζόμενον πάσης μαθήσεως καὶ εὐδαιμονίας ἡγεμόνα, καὶ κρατερῶς ἀποσκορακίσας τοὺς λόγους, ἐν οἷς περιέχονται αἱ καλλιτεχνικαὶ, κοινωνικαὶ, ἠθικαὶ, καὶ ἱστορικαὶ θεωρίαι, ἐξέπεσεν εἰς ἔκκεντρόν τινα αὐτογνωμοσύνην, καὶ ἀεροδρομῶν, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τοῦ ἄρματος τοῦ Φαέθοντος, ἐλθισμόνησε τῶν θνητῶν ἀνθρώπων τὴν θέμιν· *Qui veut trop prouver, λέγουσιν οἱ Γάλλοι, ne prouve rien.* Τοῦτο αὐτὸ δὲν εἶνε ἴδιον ἐπιστήμης, οὐδὲ ἄξιον τοῦ καθηγητοῦ, ἀλλὰ μόνον πλάνων τινῶν βαναύσων καὶ ἀμβλέων τὸν νοῦν, βακχυομένων διὰ τὸ πανουργοῦν καὶ τεράσιον τοῦ τεχνίου τῶν, καὶ ὑπερφρονούντων μὲν τὰ ἄλλα ἐπάγγελα ὡς οὐδὲν, ἀριστοκρατικῶς δὲ πῶς ὑπερψούντων ἑαυτοῦς. Ἡμεῖς

εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι οἱ ἐν Γαλλίᾳ διδάσκαλοι τοῦ Κ. Νέγρη πώποτε δὲν ἤθελαν ὀμιλήσῃ οὕτω περὶ τῶν λόγων ἄπο τῆς ἐπιστημονικῆς καθέδρας, ἐπειδὴ οὔτε τὸ ἀληθές οὔτε τὸ δίκαιον οὔτε τὸ διακριτικόν οὔτε τὸ καλλίζηλον ἔχει ἢ ἀπόφανσις. Οὐτ' ἐπιστῆμαι χωρὶς τοὺς λόγους, οὐτ' οἱ λόγοι χωρὶς τὰς ἐπιστήμας δυνάμει νὰ υπάρξωσι. Τὸ ἐπίστασθαι καὶ τὸ εὖ λέγειν περὶ πάντων, εἶνε ἀδελφὰ καὶ σύντροφα, εἰς τὰς εὐδαίμονας καὶ εὐκλεεῖς τῶν ἐθνῶν ἐποχάς, καὶ συνιστῶσι μίαν κοινωνίαν ἢ πολιτείαν, ζωηράν, ἰσηγορικὴν, ἀδιάσπαστον καὶ ἀστασίαστον. Περὶ δὲ τῶν ψυχρῶν καὶ διακένων γραμματοτεχνῶν, λόγος οὐδεὶς. Παράδειγμα τῶν ἀνωτέρω ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπιστῆμων ἐνταυτῷ καὶ λογογράφος περιόδου, ὁ Πασγάλης, ὁ Βυφῶν, ὁ Δαλαμβέρτος, ὁ Κυβιέρου, καὶ πλείους ἄλλοι, ἢ ἀπὸ ἐπιστήμης συγγράφοντες, ἢ ἐν τῇ συγγραφῇ ἐπιστημονικοί. Παράδειγμα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Νέγρης, ὅστις, καὶ ἀγνωμονῶν περὶ τοὺς λόγους, ἔχει ἅμως τὴν παρ' αὐτῶν δεξιότατα εὐμενῆ συναντιλήπτارا εἰς τὸ λέγειν καὶ διδάσκειν τὴν ἐπιστήμην. Τόσα περιαιτώ, ἔκτος ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τὴν μέμνην ὅτι μᾶς ἐχρεώσεται εἰς τὸ πρῶτον μάθημα σύνοψιν τινα τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης, καὶ δὲν μᾶς τὴν ἔδωκεν.

Ὁ δὲ Κ. Ρόσσος δὲν κατεδέχθη ἴσως νὰ προαγγείλῃ εἰς τὸ κοινὸν τὴν ἐναρξίν τῆς παραδόσεώς του, καὶ τοι μισθούμενος ἀπὸ τὸ κοινόν. Κατὰ τύχην δὲ μαθόντες ὅτι ἤρχισεν, ἐτρούξαμεν εἰς τὴν μυστηριώδη διδασκαλίαν τῆς ἀρχαιολογίας. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἠλπίζομεν ὅτι ἄλλοτε ἠκούσαμεν ὡς κυρίως ἀρχαιολογίαν ἐν Παρισίαις παρὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ρουλορσέτου, ἤτοι τὰ περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων, τῶν ἐπιγραφῶν, τῶν νομισμάτων, καὶ τῶν ποιούτων, εὑρομεν τὴν γένεσιν τῆς κωμωδίας εἰς παραδόσιν ἀπροσδόνουσον, ζήραν, ἀψυχον, πνιγερὰν. Ὁ Κ. Ρόσσος εἶνε πάγος σοφὸς εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Προμηθέως. Μᾶς εἶπε δὲ ὅτι τὰ κλασσικὰ ὀνομαζόμενα βιβλία πρέπει μᾶλλον νὰ λέγονται κωμικὰ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς, μὴ ἐνθυμηθεῖς ὅτι τὸ δευτέρον τῶν ἐπιθέτων ἔλαβε πρὸ πολλοῦ σημασίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξάλειπτον.

Ἐνταῦθα παύομεν, ζητοῦντες ἀπὸ τὴν μεγαλοφυλίαν ὄλων τῶν σοφῶν ταύτων συγγνώμην διὰ τε τὰ ἀκούσια καὶ τὰ ἐκούσια ἀμαρτήματα ὅσα ἡμάρτομεν γράφοντες περὶ αὐτῶν, μὴ τὴν γνώμην ὅτι ὠφελοῦμεν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸ κοινόν.